

Marie Vaculíková (1925),
autorka dvou knih dopisů, které
psala v letech 1991–1999 do Paříže
Jiřímu Kolářovi:

Drahý pane Kolář... (1994)
Drahý pane Kolář... Kniha druhá
(1999)

Pavel Kosatík (1962),
autor životopisných knih:

Osm žen z Hradu (1993)
Bankéř první republiky – Život
dr. Jaroslava Preisse (1996)
„Člověk má dělat to, nač má sílu“ –
Život Olgy Havlové (1997; výroční
cena nakl. Mladá fronta)
Jan Masaryk – Pravdivý příběh (1998;
spoluautor Michal Kolář)
Devět žen z Hradu (1999)
Ferdinand Peroutka – Pozdější život
(1938–1978) (2000; cena Toma
Stopparda; cena Nadace Českého
literárního fondu za nejlepší českou
knihu roku)
Fenomén Kohout (2001)
Menší knížka o německých spisova-
telích z Čech a Moravy (2001)

To je velká bolest, ničím se nedá překonat. Nemůžete spát ani jíst, cítíte to při práci, pořád jste ve střehu a čekáte, jestli zachrastí klíče v zámku, jestli v chodbě zastaví výtah, jestli uslyšíte hlas v telefonu nebo najdete v poštovní schránce vysvětlení, aspoň malou naději. Běhala jsem okolo domovních bloků, čekala u tramvaje...
V této bolesti je každý sám, stejně jako je sám v radosti. Jen čas je milosrdný. I Vltava se vám přitom mihne hlavou – ale sebevražda u mě nepřicházela v úvahu. Řekla jsem si hned, že musím dál fungovat jako matka, že musím své povinnosti dělat tak, aby nemuseli trpět i ostatní. To byla moje ochrana.

ISBN 80-86569-35-7

Doporučená cena 198 Kč

Madla Vaculíková

JÁ JSEM OVES / ROZHOVOR s Pavlem Kosatíkem

Jméno Madly Vaculíkové není čtenářské veřejnosti neznámé. Naopak – ctitelé Ludvíka Vaculíka mají možná dojem, že ji už dávno důvěrně znají z jeho knih, především z Českého snáře; pro mnohé se stala, a zůstala možná dodnes, literární postavou. Nedávno, v letech 1994 a 1999, vstoupila sama do literatury jako autorka dvou knih dopisů českému básníku a výtvarníkovi Jiřímu Kolářovi a rázem zaujala čtenáře svými osobitými postřehy a moudrým pohledem na tehdejší společenské a kulturní dění. Zdálo by se, že k jejímu obrazu už není co dodat. Ale je tomu skutečně tak? Jaká je vlastně Madla-Marie Vaculíková, jak vidí dnešními očima svůj život – strávený po boku významného českého spisovatele a disidenta? Odpověď najdete možná v rozhovoru, který s ní na jaře a v létě 2002 vedl Pavel Kosatík, známý autor životopisných knih.

Madla Vaculíková JÁ JSEM OVES / ROZHOVOR s Pavlem Kosatíkem

DO K O R Á N

máj
DOKOŘÁN

Madla Vaculíková
JÁ JSEM OVES / ROZHOVOR
s Pavlem Kosatíkem

Dokořán
Jaroslava Jiskrová - Máj
2002

Morava

Proč vás vlastně známi oslovují Madlo? Na Blanensku, odkud pocházíte, se Mariím říká Maruško, Mařenko, Maňko...

Když jsem byla malá, říkali mi všemi těmi jmény, ale jednou, to mi bylo asi třináct let, běžel v kině film Madla zpívá Evropě, má sestra na něj šla a hrozně se jí líbil – a začala mi tak říkat. Když jsem později odešla do Zlína, psávala mi tam a v dopisech mě oslovovala Madlo. Převzalo to mé okolí, a když mi tak začal říkat i Vaculík, rozhodl tím, že mi to jméno zůstalo.

Když si vzpomínáte na rodný Spešov, co se vám nejčastěji vybaví?

Třeba rybník, který tam ale už není – tenkrát byl přímo před naším domem a u něho jsem si nejvíc hrála. V zimě jsme tam bruslili, v létě jsem se tam naučila plavat, ale taky jsme tam máchali prádlo, drhli škopky, chodili pro vodu na zalévání zahrádky... Druhý významný bod mého dětství byla železniční trať z Brna do České Třebové. Probíhala hned vedle a na ní jsme získávali otřlost a odvalu: když někdy dlouhý nákladní vlak na semaforu zastavil, podlézali jsme vagony, lezli na ně, a když se vlak rozjel, skákali jsme ze schodků dolů... Taky tam byly dřevěné závory, na kterých jsme cvičili, dělali jsme na nich kotrmelce. Jednou se zničehonic zvedly a vynesly mě nahoru – naštěstí šly okolo ženské ze sušení sena a sundaly mě.

© Marie Vaculíková, Pavel Kosatík, 2002

Layout © Miloš Jirsa, 2002

Photography © Luděk Bartoš, Jan Malý ml., Oldřich Škácha,
Ludvík Vaculík a rodinný archiv, 2002

© Jaroslava Jiskrová – Máj; Dokořán, 2002

ISBN 80-86643-03-4 (Jaroslava Jiskrová – Máj, Praha)

ISBN 80-86569-35-7 (Dokořán, Praha)

Dům, kde jste se ve Spešově narodila, ještě stojí?

Ano, byl to takový pěkný, pozdně secesní venkovský domeček. Dostavěli ho v roce dvacet pět, těsně před mým narozením. Byl to chudý dům, ale měl styl i poezii: okna dělená do malých tabulek, na fasádě konvalinky, plot v předzahrádce byl kovaný, s iniciálami „K“, protože jsme se jmenovali Komárkovi... Byla tam prosklená veranda, kterou jsem měla velice ráda – uvnitř byl na zdi namalovaný obraz, od malíře pokojů, jak se to tehdy dělalo, nějaký pařez, les... Pak tam byla síň, komora velká, ze síně se šlo do ložnice, do kuchyně a přes ni do pokoje, na půdu a do sklepa – a to je celé. Vzadu byl vybetonovaný dvorek, který jsem musela pořád zametat, protože tam byly slepice. V mých očích to bylo velké, ale když jsem pak odešla do Zlína a vracela se, zjistila jsem, jak byl ten dům malý.

Jezdíte tam někdy?

Dnes už málo. Byli jsme se tam podívat s Vaculíkem před třemi lety, když jsme měli padesát roků od svatby. V šedesátých letech, když se moje mladší sestra vdala, švagr dům přestavěl. A hlavně jsem od té doby, co jsem Vaculíka poznala, jezdila s ním do Brumova, k jeho rodičům. A k jeho paní učitelce Svatoňové, která se potom stala mou druhou maminkou.

Jaké máte vzpomínky na vlastní maminku?

Zemřela, když mi bylo sedm let, takže si na ni skoro nepamatuju. Nevidím například její tvář. Vzpomínám jenom na různé věci, co s ní souvisely: třeba na šaty, které nosila, šedo-modré, plisované, z čistého hedvábí a s vysokým pasem, který jí opticky prodlužoval postavu... Později jsem si sama tyto šaty oblékala, jako princezna. Vidím ji, jak mě vede za ruku, a vidím přesně boty, jaké měla na nohách, takové sněhovky kožené, hnědé, s kožešinkou, na sponky. A vidím, jak při tom

kladla nohy, tak trochu od sebe... Nebo jak mě jednou vzala – to bylo v devětadvacátém roce, byla strašná zima, stála jsem na stole a škrábala z okna led – a foukala mi na ruce... Nebo mě posadila na sporák, na vlašnou plotnu, a stála tam u mě.

Pořád vyšívala krásné věci. V našem domečku to proto vypadalo jako v malém zámku. Některé vzory kopírovala, jiné vymýšlela, vždycky je měla krásně barevně, harmonicky sladěné... Babička mi o ní vyprávěla, že kvůli vyšívání nespala, a i když už začínala být nemocná, pořád se nad šitím hrbila, místo aby se starala o zdraví a šla třeba do lesa. Jednou, když někam odjela, jí babička ty vzory, na látce nakreslené, vyprala.

Maminčinu tvář vidím až v rakvi. Vzpomínám si, že měla pootevřenou pusku a v ní zlatý zub.

Nač zemřela?

Na rakovinu. Stejně jako později obě mé sestry, starší Mira (Miroslava) a nevlastní Jarka, má zlatá Jájinka, žádná se nedožila padesáti let. Protože všechny tři žily v domku ve Spešově, napadlo mě později, jestli to nebylo tím, že v místě, kde náš dům stál, byla podzemní voda. Vpředu byl rybník a vzadu louky, které každé jaro zaplavila rozvodněná Svitava. A ještě později mě napadlo, že se maminka možná trápila, protože původně měla ráda někoho jiného, než byl můj otec. Její matka jí toho nápadníka, jmenoval se pan Škvařil, rozmluvila – nelíbilo se jí, že měl na krku stopy po tuberkulóze, říkali tomu krtice. Můj budoucí otec se v té době vrátil z Vídně, chodil vídeňsky oblékaný a babičce se strašně líbilo jeho uhlazené chování. Že pocházel z lepšího prostředí, jí imponovalo... Maminka byla mladá, bylo jí dvacet roků, tak poslechla. Ale psala si deník, který si naše Mira později přečetla a říkala mi, že v něm byla spousta výhrad vůči otci.

Pamatujete si mamčinu nemoc?

Když onemocněla, mysleli si nejdřív, že má tuberkulózu. Nesměla jsem k ní chodit, doma ani v sanatoriu v Jevíčku, kam ji převezli. Nemohla se s námi normálně mazlit, aby nás prý nenakazila.

Jak dlouho stonala?

Určitě nejmíň tři roky. Ale v rodině říkali, že mnohem déle, od mého narození. Já jsem se narodila v listopadu dvacet pět a maminka zemřela v září třicet dva. Babička, její maminka, mi říkala, že za to můžu.

Neměla vás ráda?

Naopak, měla mě hodně ráda. Ale myslím si, že mi takovou věc neměla říkat. Vzpomínám si, jak jsem někde v koutě plakala, že jsem maminku zabila.

Zemřela doma, nebo v nemocnici?

V nemocnici, v Brně. K tomu se váže ještě jedna má vzpomínka. Bylo to v roce, kdy jsem začala chodit do první třídy. Se školou jsme měli na hřišti tančit nějaké tanečky. Paní učitelka nám dopředu oznámila, jaké si na to máme vzít oblečení – sukýnku, halenku, něco takového. A mě z toho napřed chtěla vyřadit, protože věděla, že mám maminku těžce nemocnou, že někde v nemocnici v Brně umírá. Ale já jsem ji tak prosila, abych u toho mohla být, a byla jsem dokonce za tetičkou, aby mi ušila sukýnku, že jsem pak na tom hřišti tancovala. To odpoledne moje maminka zemřela.

Říkáte maminka a otec – ne tedy tatínek. Byl přísnější?

Nebyl, jako malá jsem mu říkala tatínku, změnilo se to až v dospělosti. K lidem byl srdečný, velký řečník, politik a divadelník, zahajovatel všech slavností, vřdycky měl někde nějakou funkci. A zároveň v něm byl rys okázalosti: chtěl být

dobrodinec, záchraňovatel. Takový dělník-mecenáš. Z Vídně byl vyučen strojním zámečnickem, ale třeba doma nikdy žádnou práci nedělal. Říkal, že chce dát vydělat nezaměstnaným. Jako člověk politický se za krize ve třicátých letech cítil vinen tím, že má jakožto mistr v brněnské Zbrojovce práci. A tak u nás doma jeho známí spravovali zámky, vypínače. Nebo aspoň nechal cizího člověka přinést vánoční stromek, aby mu mohl zaplatit... Jako jedni z prvních jsme ve Spešově měli rádio. Otec je dal do okna, aby lidé mohli poslouchat. Pravidelně na zdi našeho plotu sedávali chlapi a poslouchali zprávy.

Narodil se na zámku v Bučovicích, kde byl jeho otec vedoucím panské pily. Měli nárok na zámecký byt. I když byli vlastně chudí, pěstovali vědomí určité jinakosti: myslím si, že ani jeho tatínek doma nic nedělal, všechno měl na starosti personál... Později se přestěhovali na zámek v Rájci nad Svitavou. Byla jsem se tam před dvěma lety podívat, abych viděla, jak bydleli: je to tam tak malé a sevřené, že i zaměstnanci vlastně jako kdyby patřili do salmovské rodiny. V Rájci je ale postihla pohroma, dědeček zemřel na zápal plic a babička zůstala s dětmi sama. Protože ze zámku musela pryč, koupila ve Spešově domeček. Otec jako nejstarší z dětí pak šel do Vídně do učení. Když se vrátil, namluvil si maminku.

Jaký byl k vám, k dětem?

Velmi uzavřený. Ze svého života nám toho prozradil jenom málo: že když ještě bydleli na zámku v Rájci, pouštěli z kopce malého hraběte Salma na vozíku a vyvalili ho. Že jeho bratr, strýc Stáňa, který v Rájci chodil zvonit na kostelní věž, jednou někomu vystřelil oko šicgumou. A že otec později ve Vídni, když dělal ve fabrice na letadla, musel spolu s dalšími dělníky, kteří na letadlech pracovali, sednout dovnitř a na zkoušku se v hotovém stroji proletět. Ptali jsme se ho, od čeho že má na předloktí ty šrámy? A on nám řekl, že

spadli z šedesátimetrové výšky a že si při tom ruku pořezal. Jestli to byla pravda nebo ne, to nevím.

Ale to bylo všechno, co jsem se od něj dozvěděla, víc nám nikdy nevyprávěl. Od nějaké tety ještě vím, že když se nastěhovali do Spešova, jeho maminka zešilela. Nedokázala se vyrovnat se ztrátou dědečka – přijít na vesnici ze zámku znamenalo pád, když chodila po návsi v klobouku, lidé se jí posmívali... Pokaždé když jel vlak, což ve Spešově bylo pořád, zvonila na mozdíř. Zemřela v léčebně v Černovicích.

S čím jste si jako malá hrávala?

S pannami. Měla jsem jednu velkou, kterou jsem mohla chovat, ale byla jsem zvědavá, musela jsem se podívat, proč uvnitř píská, a tak jsem ji rozpárala. Doma mně pak vyčítali, že všechno hned rozbiju. Mira ve srovnání se mnou byla pečlivá, všechno si opatrovala a schovávala... Zbylo mně pár malých panen, na které jsem potom šila hadříky.

Jednou jsem pro panenky dostala kuchyň, Mira ložnici. To nás ohromně bavilo: v kuchyni stál kredenc s otvíracími dvířky, stůl, židličky, nádobíčko, všechno bíle natřené, se sklíčky...

Jak jste si hrávali venku?

Když jsem byla větší, chodila jsem hodně ven. Spešov nebyl pěkný, ani dnes není... Naší části, tehdy nově postavené, se říkalo Bahna. Byl to řádek domů, trať a nové hřiště s běžeckými dráhami, čisté a udržované a osázené lípami a topoly. Tam jsme cvičili se Sokolem. Později, v Praze, jsem se dozvěděla, že si na naše hřiště pamatuje hodně lidí. Například Vladimír Blažek, Vaculíkův spolupracovník z Literárek v šedesátých letech, vzpomínal, jak tam chodil trénovat a závodit.

Vždycky jsem okolo sebe měla dost kamarádek a kamarádů. Chodili jsme často do lesa. Ne ve všední den – to jsme se

vraceli z Blanska ze školy pozdě, museli jsme doma pomáhat a nebylo času. Ale v neděli jsme vyráželi na podléšky, na kládky se houpat, na výlety... Nebo na jahody a na maliny – ale ne sbírat, to se chodilo ve všední den. Když jsme šli v neděli, tak jsme nepracovali. Šli jsme jen tak.

Spešov leží v dolíku, u Svitavy. Nahoře, na kopci, je Karolín. Měla jsem touhu pořád něco poznávat, a tak jsem jednou zorganizovala výlet, abychom uviděli Karolín zblízka.

To vám bylo kolik let?

Tak jedenáct. Jindy jsem zorganizovala výlet nad Blansko, do Hořic. A jindy zas do Bořitova, do Černé Hory, vždycky přes pole a les, hlavně přes les... Jako městské děti chodí hrát míčové hry, my jsme chodili do lesa. Když jsme byli o něco větší, začaly se do toho přidávat různé hry holek a kluků, které tam vnášely různá napětí... Věděly jsme třeba, že když Jenda Resler lezl na šišky tak vysoko, až se zlomil vršek a on pak spadl, že tam lezl kvůli mně. To jsme si s holkama řekly.

Do kostela jste chodili do Rájce?

Většinou – ale někdy jsme se vzbouřili a šli jsme do Blanska.

Co to bylo za vzpouru?

V Rájci byl takový kněz, vzdělaný, chytrý, panáček jsme mu říkali, a ten se z kazatelny pořád rozčiloval, strašně brojil proti francouzským encyklopedistům. Můj otec, který byl proti kostelu, si z něho dělal legraci: Zas měl ty encyklopedisty? Některé babky na něho nejdřív nadávaly, a potom se rozhodly, že radši budou chodit jinam. A nás pár holek chodilo do Blanska s nimi. Musely jsme proto v neděli brzo vstávat, nikdy jsme neměly odpočinek – ale prostě jsme šly.

měřičskou průmyslovku – ale opět ho nevzali. Vaculík pak někde v tramvaji uviděl inzerát Dopravních podniků. Jan tam zašel a byl přijat do učení, vyučil se mechanikem autobusů, s maturitou. Byl velice manuálně zručný, ale taky chytrý. Jednou si toho všiml předseda jejich základní organizace KSČ a ptal se ho, proč nejde studovat. Jan řekl, že ho nepustí z kádrových důvodů. Ten člověk potom zašel za Antonínem Kapkem, šéfem pražských komunistů, a zřejmě u něj cosi vymohl: když Jan podal přihlášku na strojní fakultu, napoprvé ho „z kádrových důvodů“ zas nepřijali – ale na odvolání už se tam dostal. Byl by se radši stal lékařem nebo zvěrolékařem – když Martin, student gymnázia, doma pítval volské oko a učil se latinsky, Jan všechno dělal s ním. Bavilo ho to. Ale takové vzdělání nepřicházelo v úvahu.

Nakonec tedy vystudoval na technice automatiku řízení. S červeným diplomem. Sehnal si místo v Sigmě Olomouc – ale protože firma vyvážela pumpy na Západ, Jan pro ně kádrově zas nepřicházelo v úvahu. Jako Vaculík. Přijali ho ve výzkumném ústavu loděnic v Libni, odkud vyváželi na Východ. Po roce osmdesát devět, když se výzkumák rozpadl, si s kamarádem založili vlastní malou firmu s asi třemi zaměstnanci. Vyrábějí měřicí přístroje, postavili si nové dílny a kancelář...

Vy se všem svým synům jakoby malinko posmíváte – ale cítím, že je máte mnohem radši, než dáváte najevo. Vy vlastně nechcete, aby cizí lidé věděli, jak moc své děti máte ráda. Tím, jak je v cizích očích opticky zmenšujete, se je pokoušíte chránit. Že je milujete, je jen mezi vámi a nimi, a nikomu cizímu do toho nic není.

Já nevím. Uvědomuji si, že jsme naše kluky do života nevypravili běžně. Že jsme u nich preferovali vlastnosti, které nejsou praktické. Všichni jsou pro něco zaujatí, pro nějakou ideu – a pomíjejí praktickou stránku, zejména

peníze. Vydělávání peněz, které je pro většinu lidí prvořadé, bylo u nás míň důležité. Podstatnější bylo, co člověk dělá.

Vaculíka peníze nikdy nezajímaly. Když už se někde dopracoval slušného platu, šel zas někam, kde s penězi spadl – ale kde si myslel, že bude mít větší vliv nebo bude moci něco udělat. To až teď, jak je starý, řekl: Já už píšu jen za peníze. Aby uživil Jožina, mě a sebe. Protože jeho důchod není ani tak vysoký, aby z něho bylo možné zaplatit naše nájemné, elektřinu a teplo.

Jak vysoký máte v pražském bytě nájem?

Něco přes pět tisíc. Podle mě kterýkoli z Vaculíkových někdejších estébáků má víc než on.

Noc a den

Jak jste prožila rok osmdesát devět?

Nikdy jsem neměla ctizádost zúčastňovat se veřejné práce. Ale když přišel rok osmdesátý devátý, prožívala jsem ho velice intenzivně. Asi dvakrát jsem šla do průvodu – ale ne zvonit klíči. Se studenty, když táhli na Hrad. Abych prožila tu atmosféru.

Jak vám bylo?

Cítila jsem velké zadostiučinění: konečně se to narovná. Jak už jsme skoro všichni žili na šikmé ploše, v kruňří nemohoucnosti, tak ten nám teď rázem spadl. Mezi studenty mi bylo strašně dobře, ačkoliv jsem k nim nepatřila – ale sledovala jsem, co křičí a jak se chovají. Sama mám zábrany něco křičet anebo někde demonstrovat. Když jsem to prožívala a pozorovala, bylo mi ale vedle radosti jedno hned jasné: že představy lidí o budoucnosti jsou nesplnitelné.

Jak to, že vám to bylo jasné? Bývá to tak v přelomových situacích vždycky, nebo byla tato ještě něčím zvláštní?

Bylo mi jasné, že lidé, kteří tak pasivně prožívali komunismus – a na druhé straně se velice angažovali v té strašné spouště různých represivních aparátů –, tady zůstávají. A že bude dlouho trvat, než se společnost dostane aspoň do takové normality, jakou jsem si pamatovala třeba z let války. Je v tom setrvačnost: v padesátých letech se člověk ještě dlouho setkával s lidmi, kteří měli mravy první republiky. Třeba

v úřadech. Po roce osmdesát devět zase byla na vrcholu generace, která vyrůstala za časů, kdy se zbořily všechny normy.

Co jste čekala, že bude?

Téměř to, co se pak stalo. A nakonec jsem s tím, co se dělo, byla vlastně spokojená. Na polistopadovém období bylo dobré, že většina lidí, kteří tehdy šli do veřejného života, tam nešla z hmotných důvodů. Myslím, že tehdy se nahoru dostali ti lepší. Byla jsem ráda, i když se pak Občanské fórum rozdělilo, pořád mi to přišlo normální – a vlastně lepší, než jsem čekala. Vůbec jsem si třeba nemyslela, že je katastrofa, když jsme se oddělili od Slováků – bylo mi to líto, ale věděla jsem, že veškerý minulý vývoj k tomu směřoval. Klaus rozdělení státu nezavinil, má naopak zásluhu na tom, že proběhlo rychle a klidně.

Jeho kritici říkají, že v oné rychlosti se projevil Klausův povahový sklon vládnout za každou cenu, na sebemenším prostoru.

S tím nesouhlasím. Klaus má ženu Slovenku a Slovensko měl rád – podobně jako Vaculík, který je srdcem u Slovenska, a přesto napsal do Literárek Naši slovenskou otázku, v níž rozdělení země podpořil. Klaus je provedl, protože uměl racionálně jednat.

Jak vlastně nazýváte to, co se tady v listopadu osmdesát devět stalo?

Řekla bych, že to byla dohoda velmocí. Sovětský svaz dohrál svou roli a dál už nemohl existovat. Západ pochopil, že komunismus je mrtvý.

Čili všechno podstatné se seběhlo na mezinárodní scéně?

Ano. Na to, co se dělo zde, mám takovou babskou, přízemní otázku: Proč to neudělali o rok dřív?

Co jste si myslela o Václavu Havlovi?

Zpočátku, za komunistických dob, byl můj dojem z něj velmi příznivý. Nevídala jsem se s ním často, ale byl v Dobřichovicích dvakrát nebo třikrát, já zas na Hrádečku... Tam jsem měla možnost se s ním setkat. A když jsme tam byli sami, prožívala jsem ho velmi kladně, byl mi blízký – protože to nebyl komunist, víte, bylo to znát, už když promluvil... S Havlem jsem cítila naprosté souznění. Rozuměla jsem tomu, co dělá, a říkala jsem – dávno před osmdesátým devátým rokem! –, že bude prezident. Jako k prezidentovi už jsem k němu měla později výhrady.

Jaké?

První, hlavní věc byla, že účet s komunisty měl vyřídit jinak. Jeho slušnost překročila všechny meze, takže zločinci nebyli odděleni od normálních, slušných lidí. Myslím si, že na tom ani neměl zájem a že o to neusiloval. Nebo usiloval a neuspěl, to nevím. Ale myslím si, že s takovým kreditem, jaký po listopadu osmdesát devět měl, o to usilovat mohl.

Co mě naprosto ranilo – že ze všech nejdřív nevyznamenal letce, západní vojáky, kteří byli v komunismu pronásledováni. To měla být satisfakce první! Žádné vracení domů, ale navrácení cti, tedy hodnoty, kterou komunisté v tomto národě nejvíc rozmetali a zničili. On pořád mluvil o lásce a mravnosti – ale to, co mohlo tyto věci do povědomí vrátit, nechal být. Napřed vyznamenával zpěváky, herce, jánevím-koho, a letce až potom. Zachoval se jako divadelník.

Myslím si, že na devastaci mravnosti v devadesátých letech se hodně podepsal. Vadí mně jeho soustavné porušování autority soudů – a jeho četné milosti. Vadilo mi, když promluvil o blbě náladě ve společnosti. Vyřkl to a po něm to všichni začali opakovat.

A byl viníkem? Řekl přece i spoustu jiných věcí, které zapadly. To, že se právě tato ujala, mohlo znamenat, že na ní něco je?

Ale on se s tou blbou náladou svezl. Byl jakousi omluvou pro ty, kdo se na ni dál chtěli vymlouvat. Další věc: on má v Rudolfinu přednést státnický projev, a využije ho k tomu, aby si vyřídil účty s Klausem...

Klausa pak kritizovali mnozí, ale já si myslím, že naopak on měl být ke svým protivníkům podstatně kritičtější. Měl ve vládě lidovce, kteří mu dělali boty, a on bral všechno na sebe, protože chtěl udržet vládu. Jiný by řekl: Pánové, já už dál nemůžu, nemám jedenapadesát procent hlasů.

Vaše sympatie ke Klausovi jsou známé, odsudek prezidenta od vás mě ale překvapil. Proč Havel podle vás své chyby dělá?

Souhlasím s tím, co mi jednou řekl Landovský. Že Havel dlouho žil izolovaně, v bavlnci. Zkušenost normálních kluků a chlapů, kteří musí bojovat, boxovat, neměl.

Byl zavřený, zažil spoustu věcí...

Ale to až později. A byl to prominentní vězeň. Nebyl zavřený v tvrdých podmínkách padesátých let.

Nakonec ve vězení málem zemřel.

To je pravda. Ale jednali s ním jako s člověkem, o kterém ví celý svět a ke kterému si nemůžou dovolit to co k ostatním... Víte, ta jeho obrovská tolerance mu také myslím škodí. Bere všechny lidi jako sobě rovné. Na to pak doplácí.

Kdy vám začal imponovat Václav Klaus?

Když přišel s tím, aby se z Občanského fóra vytvořila pravicová strana, řekla jsem si: To je chytrý člověk. Tak jsem ho za-

čala sledovat. Pořád se mi v té souvislosti vrací jeden okamžik: televizní debata, kde byl Klaus s Fedorem Gálem. Šlo o formování ódésky. Klaus vysvětloval, že se musí vyprofilovat ideové zájmy, a moderátor se Gála zeptal, jestli se něco podobného neděje na Slovensku. A Gál řekl: V žádném případě! Klaus se usmál a řekl: Ale děje... Další dny se na Slovensku začali bouřit mečiarovci.

Co od Klause čekáte dnes? Je politickou mrtvolou, jak často píšete noviny?

Myslím si, že patřil k pozitivním politikům devadesátých let a že zachrání pravici i do budoucna, i když už nebude v jejím čele. Strašně bych si přála, aby se šéfem ODS stal Tošenovský z Ostravy – zdá se mně nehorázné, když Klaus musí snášet urážky za věci, které nejsou charakterové, často spíš kosmetické nebo soukromé. Klaus není zdaleka tolik arogantní jako někdo, kdo se sice v politice tváří mile, ale ve skutečnosti je k lidem tvrdý a přehlíží je. Když jsem se s ním několikrát osobně setkala, zdálo se mně, že je to člověk naopak velice ohleduplný.

Přála bych si, aby se stal šedou eminencí ve své straně. Je potřebný, nedělá podrazy jako tolik jiných politiků. Jde mu o věc, za kterou jde jako buldok. A teď může pomoci své straně po volební porážce. Vybrat jí nové lídry z regionů, z krajů, kteří by mohli postupně stranu obrodit.

Vaculíkovy politické názory jsou jiné než vaše. Pořád na sebe kvůli politice křičíte, jako jste křičivali dřív?

On na mě řve, já odpovídám razantně – a on pak říká, že řvu já. Ale on se neslyší, jak řve sám! Když se k nám do domu nastěhovala paní Leffová, sousedka, říkala jsem jí: Paní Leffová, víte, až od nás uslyšíte řev, nemyslete si, že se nějak rveme, to my se hádáme o politiku.

Máte taky období, kdy spolu nemluvíte?

To já nevydržím. A teď už ani on. Dříve ano... Teď ne, nikdy. Víte, předtím, než jsme měli s Vaculíkem svatbu v kostele, museli jsme chodit na katechismus. A já si z něj vzpomínám na jednu větu: Ať váš hněv zapadne se sluncem. To znamená, že nic zlého se nemá přenášet do druhého dne.

Vaculík to taky takhle bere?

U něho to většinou trvalo delší dobu, ale teď, co jsme starší, se mu zdá, že se nesmíme na sebe zlobit, protože už máme málo času.

Když mu jako první čtenář jeho text zkritizujete, co se stane?

Já většinou jenom mírním jeho zuřivost. Víte, on používá silné výrazy. A v tom na mě obvykle dá, přepíše to. Dělá víc verzí, které piluje, a mně dává až verzi předposlední. Naše pohledy jsou různé: jak já svoje dojmy беру z mnoha různých zdrojů, z toho, co jsem viděla a slyšela, on jako by všechno doloval ze sebe. Pravděpodobně si nechce svůj svět zaplnit světy jiných lidí – zatímco já si zase životy jiných vybírám. Často mu proto řeknu: Jaks na to přišel? Konfrontuju ho s tím, co si myslí nebo co píší jiní lidé.

Promiňte, ale jak je vlastně možné, že člověka po tolika letech čtení ještě baví, že se mu nestane stereotypem?

Jedna věc jsou Vaculíkovy články nebo projevy, které píše, když jezdí po světě – to mě ohromně baví. Ale nebaví mě číst jeho knížky. Teď třeba dodělal jakousi o svém vztahu s jednou studentkou – a to já nemůžu číst. Nikdy jsem nepřečetla ani Jak se dělá chlapec. Tomu, co mě rozrušuje, se já vyhnu.

Četla jste jeho Cestu na Praděd?

Ano, už když to psal, v šedesátém osmém a šedesátém devátém roce. Těšila jsem se, že z toho bude dobrá knížka – že to

konečně nebude jen surová realita, ale že tam Vaculík přidá něco snového. Celé se to totiž mělo nést v prolínání různých časů, kouzel a čar – ale jak jsem v té době prožívala Vaculíkův vztah se Zdenou, myslela jsem si, že mně tím nějak prozradí, jestli mu dál záleží na domově. Podle jeho původního totiž měla kouzla poté, co vypravěč přeje hranice do Polska, pominout a on si měl uvědomit vztah k domovu a vazby k rodné zemi. Těšila jsem se na to, že Vaculík oslaví obyčejný život. Když teď, po třiceti letech, knížku dopsal, vyšlo mu to jinak.

Proč měl rukopis rozdělaný tak dlouho?

Protože jeho rozpoložení se devětašedesátým rokem změnilo. A jak v té knížce sám napsal, nevěděl si tehdy s ženskou, o které to je, rady a musel prý žít třicet pět let, aby si rady věděl.

V devadesátých letech vyšly dvě vaše knížky dopisů, které jste psala panu Kolářovi. Jak vám bylo, když jste se najednou stala spisovatelkou?

Překvapil mě čtenářský ohlas, množství dopisů, které jsem dostala. Protože jsem panu Kolářovi psala několik let každý týden, zaznamenala jsem hodně událostí. Soukromých, politických i kulturních. A myslím, že to byla tato pravidelnost, co na některé lidi zapůsobilo. Opravdový kumštýř by to asi dělal jinak – chvílemi by se například odmlčel, aby tím působivost zvýšil... Lidé mně psali, že mé dopisy silně vnímají – že taky mají zahradu, vnuky, taky se zajímají o politiku jako já, a že je jim se mnou dobře a chtěli by být se mnou co nejdéle. Čtou prý proto schválně pomalu, šetří si to, usínají a přejí se, aby to ještě neskončilo.

Mnozí lidé také říkali, že jim moje dopisy přiblížily pana Koláře. V době, kdy první knížka vyšla, měl zrovna několik výstav, a tak na ně začali lidé chodit, pídili se, kdo to je.

V čem byl Jiří Kolář blízký vám?

Když jsme se s panem Kolářem z dopisů lépe poznali, zjistili jsme myslím oba, že nás sblíží naše mravní postoje. Jednoduchost, pravdivost, víra... Když jsme o něčem mluvili, vlastně jsme ani mluvit nemuseli, tak jsme si rozuměli. Mravnost pana Koláře byla v jeho pracovní a životní kázni, v tom, jak nesnášel předstírání v životě, v tvorbě, v poezii... V tom, jak věřil, že každý se má snažit tam, kde ho život postavil. Byl to dělník na všech úrovních svého života. A já jsem taky. Dělník.

Spojovaly nás naše nedělní telefonní rozhovory, setkání v Mělnické vinárně a potom, když ji zavřeli, v kavárně Savoy na Újezdě, po každém jeho příjezdu z Paříže. Z obrázků, které mi posílal, je dnes výstava, která koluje po světě, po kulturních centrech našich ambasad. Ostatní jsem dala nebo dám do Památníku národního písemnictví. Patří to tam, protože na rubu jsou vzkazy, jimiž pan Kolář na mé dopisy odpovídal. Různá povzbuzení, hlavně ze začátku, stručné komentáře k dopisům, aby mi dodal chuť dál pokračovat.

Píšete teď něco? Budete psát?

Nechci. Jsem líná. Po dopisech jsem dokončila jedinou věc: vnučatům jsem vypsala, co jsem věděla a co by i ony měly vědět o širší rodině. Co bylo naše pole, náš hřbitov, všechno, co pro mě kdy bývalo důležité. Aby taky děcka věděly, odkud pocházejí a jaké mají kořeny. Taková složka s několika listy je to.

Zjednoduší se člověku svět, když déle žije a víc o něm přemýšlí? Co pro vás bylo ve vašem životě důležité?

Já myslím, že hlavní asi je, aby člověk rozeznal dobro od zla.

Existuje dobro? Existuje zlo?

Ano.

A každý je může rozeznat, jako rozezná noc a den?

Ano. Každopádně by měl. Lidé si velmi komplikují život, když to nedělají, když nerozlišují, ubližují lidem a nežijí vlastně se zřetelem k souvislostem... Zrovna dneska ráno jsme o tom s Vaculíkem mluvili u kafe. O jedné ženské, která se zamilovala do mužského, čeká s ním miminko a odchází kvůli tomu od manžela a od rodiny. Říkala jsem Vaculíkovi, že kdyby měla rozum, rozpoznala by, že zničí životy vlastních dětí – protože teď ještě nejsou tak velké, aby byly hotové, a mladý člověk potřebuje mít zázemí. Pravá inteligence je pro mě v tom, že člověk rozpozná, co dělá. Co je pravda a co lež. Spíš to asi rozpoznají lidé se selským rozumem než intelektuálové – ti se knížkami snadno dají někam zavést.

Jak se takový pevný životní postoj získá?

Základ je už v dětství, napřed s maminkou a tatínkem, pak ve škole s dobrými učiteli... Když třeba naši kluci přišli ze školy na oběd, ptala jsem se jich každý den, co bylo, s kým se rvali, co kdo říkal – a sama jsem jim odpovídala: No tos neměl, nebo: Tos měl udělat. Tím podle mě ten člověk malý zraje. V deseti nebo jedenácti letech nastoupí skaut, to je zas posun. A pak přijdou další školy. Ale pořád se ten člověk musí rozhodovat, v kolektivu, kde je to těžké, protože kolektiv má vlastní měřítko. Má svou špičku a konec, a podle toho, kam se člověk přidá, pak jeho život vypadá. Je to ale zranění nutné, které když se nedostaví, člověk tu zůstane nedospělý. A dělá věci, na které doplácí on sám i jiní.

Obecné hodnoty u nás nejsou zafixované. Dřív se o ně staralo náboženství, křesťanství, jeho vliv je však malý – a tak naděje, že nová generace bude fantastická, jen co vymřou komunisté, není v dohledu.

Jak dlouho to bude trvat?

Hodně dlouho. A bude záležet na tom, aby se ženské, matky, zas nedaly zlákat na všelijaké módní lacinosti, na přepych, konzum... Aby nevysedávaly pozdě do noci někde u počítačů a nenechávaly děcka doma samotné.

Co teď vlastně děláte, paní Vaculíková?

Teď zrovna jsem přítomná odcházení ze světa paní Rohlenové, naší poslední nájemnice v domě v Dobřichovicích. Každý den s ní strávím hodinu. Zaleju kytky, přinesu jí vodu. Je jí devadesát let. Velice chytrá paní, vzdělaná... S tím domem je srostlá, užila si tam své. A má za sebou těžký život.

OBSAH

Morava	5
Vaculík	27
Osudoví lidé	55
Šedesáté roky	65
Domov	77
V práci	91
Cizí ženy	101
Synové	127
Noc a den	145

Madla Vaculíková
JÁ JSEM OVES / ROZHOVOR
s Pavlem Kosatíkem

První vydání
Typografie a sazba Miloš Jirsa
Fotografie Luděk Bartoš, Jan Malý ml. (obálka),
Oldřich Škácha, Ludvík Vaculík a rodinný archiv
Redaktorka Jaroslava Jiskrová
Vydala v roce 2002 nakladatelství
Jaroslava Jiskrová – Máj, Dominova 2466/9, Praha 5,
j.jiskrova@volny.cz; <http://sweb.cz/nakladatelstvi.maj/>
(5. publikace)
a Dokořán s. r. o., Kováků 10/788, Praha 5,
dokoran@dokoran.cz; <http://www.dokoran.cz>
(26. publikace)
Vytiskl Akcent – tiskárna Vimperk, s. r. o.,
Špidrova 49, 385 01 Vimperk

Doporučená cena 198 Kč
ISBN 80-86643-03-4 (Jaroslava Jiskrová – Máj, Praha)
ISBN 80-86569-35-7 (Dokořán, Praha)

Vydané tituly nakladatelství
Jaroslava Jiskrová – Máj

Karel Hvízdala: Rozhovory na přelomu tisíciletí

Rozhovory s předními osobnostmi našeho veřejného života o aktuálních problémech české společnosti: s francouzským politologem a novinářem Jacquesem Rupnikem – O jiném světě po 11. září 2001 aneb o „břemenu bílého muže“; s historikem Dušanem Třeštíkem – O národních dějinách jako pohádce, kterou musíme přepsat; s historikem Jánem Mlynárikem – O Češích, Němcích a o strachu z vlastních dějin; s pražským a zemským rabínem Karolem E. Sidonem – O pomalosti lidského myšlení, o opravě světa a o záblescích naděje; s psychologem Milanem Nakonečným – O našich politicích a motivech jejich chování; s lékařem Michalem Andělem – O zdraví jako o zboží, o nemoci jako o mediálním pojmu a o eutanazii jako o komfortním umírání; s Karlem Schwarzenbergem – O dlouhé cestě, lhaní a knížecím životě; s psychologem Ivanem Doudou – O instantním úniku ze společnosti v alkoholové kultuře, kde experiment s drogou patří k mládí; s historikem Antonínem Klimkem – O snech a iluzích o první republice; s válečným korespondentem Jaromírem Štětinou – O válkách, o amatérské práci politiků a o nástupu lidové politiky; s diplomatem Jiřím Grušou – O českých šancích ve dvacátém a jedenadvacátém století.

Karol Efraim Sidon: Červená kráva

Rozhovory s Karlem Hvíždalou

Pokračování proslulé knihy *Když umřít, tak v Jeruzalémě*, rozhovoru s pražským a zemským rabínem. *Červená kráva* navazuje na starou zvyklost rozhovorů s rabíny, které zapisovali jejich žáci, aby tak rozvíjeli své tradice. V judaismu totiž platí, že tradovat znamená mnohem víc než vymýšlet

nové. Kniha má devět kapitol: o paměti, o svědomí, o iluzích, o pomalosti myšlení, o smyslu života, o 11. září 2001, o rozhovoru, o nacismu a o humoru. Dotýká se tedy jak témat věčných, nad kterými se v židovských školách vedou rozpravy již více než pět tisíc let, tak i velice aktuálních, jako je situace v dnešním Izraeli, soužití různých civilizací či nebezpečí neonacismu ve střední Evropě. Knihu je možné číst také jako hold rozhovoru a slovu. Praví se v ní: „V židovské tradici má slovo, a to nejen slovo Boží, ale i slovo modlitby a každé objevené slovo nebo slovo, které správně pojmenovává, obrovský význam a vytváří světy nebo koruny, kterými je korunován Pánbůh. A zrovna tak špatná slova vytvářejí světy, ale špatné. Když člověk nesprávně pojmenovává skutečnost nebo lže, kazí svět.“ A naopak povedený rozhovor považují autoři skoro za zázrak.

Slza komsomolky, Čubčí pajšl

a další recepty nápojů z krásné literatury

Vtipný výběr úryvků z české i světové literatury od antiky po současnost, receptů na přípravu běžných, ale i těch nejtodivnějších nápojů – grogu, whisky, slivovice, pastisu, různých druhů koktejlů a punčů až po zvláštní způsoby přípravy kávy nebo čaje... Autory receptů jsou spisovatelé většinou zvučných jmen – Bohumil Hrabal, Josef Váchal, Jindřiška Smetanová, Ladislav Fuks, Jiří Voskovec, Jan Werich, Jaroslav Hašek, Venědikt Jerofejev, Douglas Adams, Ernest Hemingway, Gerald Durrell, Kenneth Roberts, Rex Stout, Luis Buñuel, Tennessee Williams, David Lodge a mnoho dalších. Ve většině případů jde o nápoje více či méně snadno připravitelné a požitelné, u některých je třeba trochy opatrnosti – přinejmenším při ochutnávání, jiné je radno spíše nezkoušet, třebaže znějí víc než lákavě. Přečtěte si, jak se připravuje například negus, Haňtův grog, koks a špičky, krampampule, rumkoko, čiča, gripenberg, šavle meče, ma-

gorak, tekutej mesiáš, pangalaktický megacloumák, mexický šláftruňk a jiné nápoje – od těch alkoholických až po kúzelnou medicínu.

(Uspořádala Jaroslava Jiskrová, ilustroval a typograficky upravil Pavel Růt)

Jaroslav Dietl: Doktor Marcus a jeho rod

Málokdo ví, že Jaroslav Dietl napsal ještě jeden seriál o „nemocnici na kraji města“. Po úspěšném stejnojmenném televizním seriálu dostal koncem sedmdesátých let od televize NDR nabídku, aby napsal podobný seriál o slavném, prastarém berlínském špitálu Charité. A tak vymyslel dějově bohatou, mnohovrstevnou ságu lékařské rodiny Marcusů, v níž sleduje barvitě životní osudy tří generací od Vánoc roku 1913 do jara roku 1978, jak se vyvíjely s mnoha peripetemi na pozadí historie nemocnice, dějin Berlína a celé země. Dvanáctidílný seriál, který autor sám nazval „televizním románem“, tehdy nebyl natočen, zdál se příliš historický, a skončil v šuplíku. Poprvé vychází až v literární podobě, a teprve dnes. Svého slavného předchůdce – Nemocnici na kraji města – připomíná nejen nemocničním prostředím, ale především nezaměnitelnou autorskou invencí, která i tady stvořila výrazné, originální postavy s pohnutými osudy, plnými nečekaných zvratů, lásky i nepřátelství, postavy, které nás, jak bývá u Dietla zvykem, osloví svým člověčenstvím, velice rychle nás vtáhnou do děje a nepustí, dokud příběh nedočteme do konce. Knihu doprovází úvodní poznámka Jaroslava Dietla, jak ji napsal v březnu 1980, v závěru pak část někdejšího rozhovoru a závěrečná poznámka autorovy ženy Magdaleny Dietlové, v níž osvětluje vznik seriálu i jeho další osudy.

Na začátek roku 2003 se připravuje k vydání:

Karel Švestka: Měsíc jako rybí oko

Když vyšla v roce 1997 kniha Karla Švestky *Couvání do času*, stala se literární událostí roku a byla vzápětí oceněna Cenou Egona Hostovského. Mnozí čtenáři si možná vzpomenou také na její rozhlasovou podobu v pořadu Četba na pokračování. Švestkův nový román čerpá námětově opět z životních příběhů Tasovanů, včetně slavných tasovských spisovatelů Jakuba Demla a Stanislava Vodičky. Zatímco v *Couvání* se jeho autor vracel ve vzpomínkách převážně ke svému dětství, v nové knize už se toto téma objevuje jen zřídka. Ve střídavě lyrickém a dramatickém, téměř filmovém sledu scén (je jen otázkou času, kdy si tohoto autora povšimne film a začne jeho prózy převádět na filmové plátno) si autor mnohem více všímá těžkých, často tragických osudů svých dospělých spolubližných, a próza nabývá na syrovosti. Autorovo moudré nazírání na koloběh času, jeho literárně vypjaté, umělecky svěbytné vyprávění, „z něhož tryskají ryzí metafory či zcela originální nahlížení nevšedně všedního lidského osudu“, čtenáře doslova ohromí. Nutno však připomenout, že při vší tragické notě se místy, stejně jako v předchozí knize, zableskne Švestkův neodolatelný humor, který – podobně jako ve skutečném životě – provází každý lidský osud a každé dění.

Knihy nakladatelství *Jaroslava Jiskrova – Máj*, vydané ve spolupráci s nakladatelstvím *Dokořán*, žádejte u svých knihkupců, v nakladatelství Dokořán, Kováků 10, 150 00 Praha 5, tel: 251 560 328, nebo na adresách:

dokoran@dokoran.cz

<http://www.dokoran.cz>

j.jiskrova@volny.cz

<http://sweb.cz/nakladatelstvi.maj/>

Šedesátá léta, fotografoval mě Vaculík

První naše zahraniční cesta po listopadu 1989
vedla do Vídně k Pavlu Kohoutovi

Se Sašou Klimentem